

Βροντόσαυροι και Βιβλιοθήκες

του Ανδρέα Κ. Ανδρέου
Βιβλιοθήκη

«Μέχρι το έτος 2000, όταν η παγκόσμια αυξανόμενη δικτύωση των επικοινωνιών θα προσφέρει στη συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο ραγδαία πρόσβαση σε γνώση και πληροφορίες, οι βιβλιοθηκονόμοι θα έχουν την τύχη των Βροντόσαυρων»*.

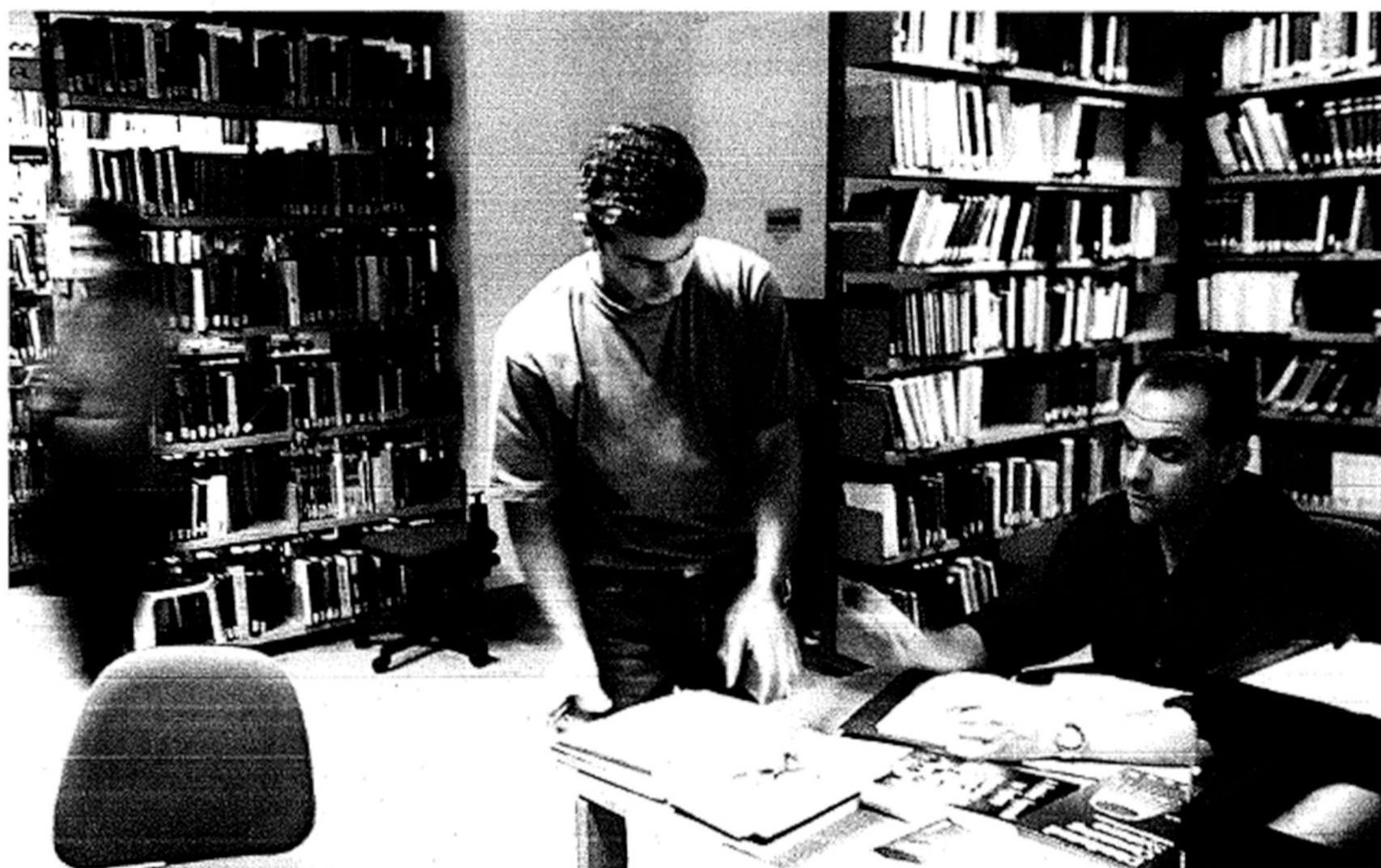
Την πιο πάνω εκπληκτική άποψη, καθώς και πλήθος άλλων παρόμοιων απόψεων για τη μη αναγκαιότητα των βιβλιοθηκών και την εξαφάνιση των βιβλιοθηκονόμων, τις συναντούμε σε άρθρα και μελέτες ειδικών κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 70 και του '80. Η χρονική αυτή περίοδος συνέπιπτε με σημαντικές αλλαγές στο χώρο της τεχνολογίας και, κατά συνέπεια, στο χώρο των βιβλιοθηκών και των κέντρων πληροφόρησης. Το έτος 2000 διαπιστώνουμε ότι οι βιβλιοθήκες εξακολουθούν να υπάρχουν, είναι στελεχωμένες από βιβλιοθηκονόμους και διαδραματίζουν το δικό τους ρόλο στην κοινωνία. Βέβαια, υπάρχουν και στις μέρες μας οι «σύγχρονες Κασσάνδρες», οι οποίες αναβάλλουν την εξαφάνιση των βιβλιοθηκών και των λειτουργιών τους για ακόμα μερικά χρόνια ή δεκαετίες.

Όλοι οι πιο πάνω «ειδικοί», από όποια σκοπιά και αν έχουν εξετάσει το θέμα, στήριξαν τις απόψεις τους στη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, η οποία μας παρέχει ολοένα και πιο εύκολη και άμεση πρόσβαση στην πληροφόρηση. Απέτυχαν, όμως, να προβλέψουν το νέο ρόλο που οι βιβλιοθήκες και τα στελέχη τους θα μπορούσαν να παίξουν υιοθετώντας αυτή τη νέα τεχνολογία. Οι βιβλιοθηκονόμοι είναι αυτοί που εδώ και πολλούς αιώνες διαχειρίζονται και προάγουν τις πληροφορίες και τη γνώση σε όλο τον κόσμο. Παραδοσιακά οι βιβλιοθηκονόμοι διαχειρίζονταν και προήγαν βιβλία. Άλλωστε όταν κάποιος μιλούσε για βιβλιοθήκη, εννοούσε το χώρο όπου φυλάγονται τα βιβλία (βιβλίο + θήκη). Στις μέρες μας, όπου τα πάντα γύρω μας αλλάζουν, οι βιβλιοθήκες δε θα μπορούσαν να μείνουν πίσω. Μια μόνο επίσκεψη σε μια σύγχρονη βιβλιοθήκη αρκεί για του λόγου το αληθές. Στις σύγχρονες βιβλιοθήκες δεν συναντά πια κανείς μόνο βιβλία και άλλης μορφής έντυπο υλικό, αλλά και τη νέα τεχνολογία, όπως αυτή εμφανίζεται στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, το Διαδίκτυο, τις διάφορες βάσεις δεδομένων και ακόμη τις φωτοτυπικές μηχανές, τους εκτυπωτές, τις τηλεοράσεις, τα βίντεο, τις μηχανές ανάγνωσης μικροφίλμ κλπ. Η «πληροφορία» που μπορεί να βρει κάποιος σε μια βιβλιοθήκη σήμερα έχει ξεπεράσει την παλιά στενή της έννοια, που αφορούσε μόνο το έντυπο υλικό και έχει επεκταθεί σε ένα σωρό

άλλα, όπως οι ιστοσελίδες, τα ηλεκτρονικά περιοδικά, τα CD-ROM, τις on-line βάσεις δεδομένων και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Όσο υπάρχει η ανάγκη για διαχείριση και ανάκτηση πληροφοριών οποιασδήποτε μορφής, πάντα θα υπάρχει ένας ρόλος για τους βιβλιοθηκονόμους και τις βιβλιοθήκες. Η τεράστια εξάπλωση παντός είδους πληροφοριών μέσα στο Διαδίκτυο καθημερινά, καθώς και η δραματική αύξηση των ιστοσελίδων, δημιουργούν μια χαοτική κατάσταση στον κυβερνοχώρο. Κάποιος θα πρέπει να οργανώσει αυτές τις πληροφορίες και να τις καταστήσει προσβάσιμες στο κοινό και κανένας δεν μπορεί να το κάνει αυτό καλύτερα από τους ειδικούς, που έχουν την εμπειρία τόσων χρόνων. Γι' αυτό ακριβώς οι μεγάλες εταιρείες παραγωγής δικτύων σε όλο τον κόσμο προτιμούν να προσλαμβάνουν βιβλιοθηκονόμους γι' αυτή τη δουλειά. Είναι λάθος, ωστόσο, να νομίζει κάποιος ότι μπορεί το Διαδίκτυο - όσο καλά οργανωμένο και αν είναι - να υποκαταστήσει τις βιβλιοθήκες. Έρευνες για τη συμπεριφορά των ερευνητών στο Διαδίκτυο έδειξαν ότι οι χρήστες συνήθως ψάχνουν για πολύ συγκεκριμένες πληροφορίες, τις οποίες πολύ δύσκολα μπορεί να ανακτήσουν μέσω των μηχανισμών αναζήτησης του διαδικτύου. Κάποιος οφθαλμίατρος, για παράδειγμα, ο οποίος αναζητεί όλα τα άρθρα που γράφτηκαν για τον αμφιβληστροειδή χιτώνα από ένα συγκεκριμένο επιστήμονα μετά το 1997 και δημοσιεύτηκαν σε συγκεκριμένο περιοδικό, θα δυσκολευτεί πολύ να διεκπεραιώσει την έρευνα του ψάχνοντας στους μηχανισμούς αναζήτησης του διαδικτύου. Ακόμη κι αν όλα τα συγκεκριμένα άρθρα που ψάχνει υπήρχαν στο Internet, ο συγκεκριμένος ερευνητής θα μπορούσε να έχει πολύ μεγαλύτερη επιτυχία εάν έψαχνε σε μια συγκεκριμένη βάση δεδομένων (όπως π.χ. η ιατρική βάση δεδομένων Medline), αρκεί να γνώριζε την ύπαρξη της βάσης δεδομένων, να είχε πρόσβαση σε αυτήν και να ήξερε τον ορθό τρόπο αναζήτησης στη βάση αυτή.

Οι πιο πάνω βασικές προϋποθέσεις υπάρχουν σε μια σύγχρονη βιβλιοθήκη αφού οι βιβλιοθηκονόμοι γνωρίζουν την ύπαρξη των βάσεων αυτών και μπορούν να καθοδηγήσουν σωστά τον ερευνητή για το πού θα πρέπει να ψάξει κάθε φορά, ανάλογα

* Η πρόβλεψη αυτή έγινε από τον Dennis A. Lewis στο άρθρο του: "There won't be an information profession in 2000 A.D." Το άρθρο αυτό συμπεριλήφθηκε στο βιβλίο: "M.R. Rafter, R. Passmo (eds.) The Information Worker: Identity, Image and Potential (Aslib/Institute of Information Scientists, 1977) 38-39." Ο συγγραφέας επανάλαβε την άποψη του, ενισχύοντας την μάλιστα με νέα στοιχεία, σε νέο άρθρο του με τίτλο: "Today's challenge - tomorrow's choice: change or be changed, or, The Doomsday Scenario Mk 2". Journal of Information Science Sept. 1980, v.12, n.2.

με την έρευνα που θέλει να κάνει.

Έπειτα, όσον αφορά στην πρόσβαση στις ηλεκτρονικές πληροφορίες, τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά όσο ακούγονται. Ζητήματα όπως αυτά της πνευματικής ιδιοκτησίας (copyright) περιπλέκουν την κατάσταση. Πολλές βάσεις δεδομένων δεν προσφέρονται στο διαδίκτυο ή δεν προσφέρονται δωρεάν. Το κόστος συνδρομής των περισσότερων βάσεων είναι απαγορευτικό για μεμονωμένα άτομα, αλλά όχι για οργανισμούς όπως οι βιβλιοθήκες. Κάποιοι εκδότες δεν επιτρέπουν την πλήρη δημοσίευση των άρθρων των περιοδικών τους, αλλά μόνο τη δημοσίευση μιας περίληψης, ενώ άλλοι δίνουν μόνο στους συνδρομητές του έντυπου περιοδικού τους δηλαδή σε βιβλιοθήκες το δικαίωμα να δουν ολόκληρο το άρθρο στο διαδίκτυο. Βασικό στοιχείο είναι και η πρόσβαση στα κατάλληλα μηχανήματα (ηλεκτρονικό υπολογιστή, πρόσβαση στο διαδίκτυο κ.λπ.) με τα οποία μια σύγχρονη βιβλιοθήκη είναι εξοπλισμένη.

Τέλος, η μεγάλη εμπειρία που έχουν οι βιβλιοθηκονόμοι στις έρευνες και αναζητήσεις πληροφοριών μέσα στις βάσεις δεδομένων τους επιτρέπει όχι απλά να κάνουν σύνθετες και αποτελεσματικότερες έρευνες, αλλά και να διδάξουν τον τρόπο έρευνας στους αρχάριους χρήστες.

Όλα τα πιο πάνω, μαζί με την αυξανόμενη ζήτηση που παρατηρείται στην παγκόσμια αγορά βιβλίων στην παραδοσιακή τους μορφή, αποδεικνύουν ότι ναι μεν ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τη νέα τεχνολογία για να πληροφορηθεί, αλλά δεν εγκαταλείπει τις παραδοσιακές μορφές πληροφόρησης. Ένα πολύ καλό παράδειγμα είναι και οι εφημερίδες, αρκετές από τις οποίες και προσφέρονται δωρεάν στο Διαδίκτυο, εξακολουθούν όμως να πουλούν τα ίδια, αν όχι και περισσότερα, φύλλα στην έντυπότητά τους μορφή. Η πληροφορία στην παραδοσιακή της μορφή (βιβλίο, περιο-

δικό, χάρτης κ.λπ.) θα είναι πάντα χρήσιμη και απαραίτητη στους ερευνητές. Εξάλλου, δεν έχουν όλοι την οικονομική άνεση ή τις απαραίτητες γνώσεις για τη χρήση της νέας τεχνολογίας.

Οι βιβλιοθήκες, ως μέρος της συνεχώς μεταβαλλόμενης κοινωνίας μας, θα πρέπει κάθε τόσο να αναθεωρούν το ρόλο που διαδραματίζουν και το λόγο ύπαρξής τους, ακολουθώντας τις νέες τάσεις και τις ανάγκες των χρηστών τους στα επόμενα χρόνια. Δεν είναι τυχαίο ότι και οι Σχολές Βιβλιοθηκονομίας σε όλο τον κόσμο μετονομάζονται σε «Σχολές Βιβλιοθηκονομίας και Πληροφόρησης», προσθέτοντας στο πρόγραμμά τους ολένα και περισσότερα μαθήματα σχετικά με τη νέα τεχνολογία και την πληροφόρηση. Η πρόκληση για τις βιβλιοθήκες είναι να καταφέρουν να παραμείνουν χρήσιμες και να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας βοηθώντας στην εξεύρεση, την ανάκτηση και την προαγωγή των κατάλληλων πληροφοριών σε αυτούς που τις έχουν ανάγκη. Με λίγα λόγια, αυτό που πραγματικά πρέπει να κάνουν οι βιβλιοθήκες είναι ό,τι ακριβώς κάνουν εδώ και αιώνες. Υιοθετώντας τη νέα τεχνολογία, θα πρέπει να συνεχίσουν να διαχειρίζονται και να προάγουν την πληροφόρηση. Η ύπαρξη τόσων πολλών βιβλιοθηκών και κέντρων πληροφόρησης στις μέρες μας αποδεικνύει, ακριβώς, την αναγκαιότητα της ύπαρξής τους.

Ακόμη κι αν κάποιος ερευνητής ισχυριστεί ότι εξυπηρετείται απόλυτα από κάποια «νοπή βιβλιοθήκη» μέσω του διαδικτύου από το σπίτι του και ότι δεν έχει ανάγκη τη βιβλιοθήκη στην παραδοσιακή της μορφή, θα πρέπει να έχει υπόψη του ότι πίσω από κάθε «νοπή» ή «πραγματική» βιβλιοθήκη θα βρίσκεται πάντοτε ένας σύγχρονος βιβλιοθηκονόμος, ο οποίος θα διαχειρίζεται την πληροφορία για να μπορεί ο χρήστης να τη βρει έτοιμη και να τη χρησιμοποιήσει.